Când muzele cântă, armele tac

(Un episod din viața cunoscutului lăutar bănățean Luță Ioviță, care a avut loc pe frontul italian, în anii Primului Război Mondial, în timp ce era înrolat în Regimentul 43 Infanterie Caransebeș)

VASILE DUDAȘ, NICOLAE MOACĂ

Cu ocazia apariției unui disc, care cuprindea 13 cântece populare interpretate de *Taraful Luță Ioviță*, se consemna faptul că marele rapsod bănățean (1883-1954) „a été un des plus importants musiciens - ménétriers du Banat, région du sud - ouest de la Roumanie. Doue d´une exceptionnelle sensibilité artistique il a diffusé un repertoire musical riche et varié, d´une grande valeur. C´est-en bonne partie-grace a lui que la folklore musical jouit á present d´une grande popularité au Banat”[1].

Cu acest prilej, cunoscutul muzicolog Tiberiu Alexandru, consemna faptul că în vreme ce-și făcea stagiul militar la Seghedin și Budapesta, Luță Ioviță a învățat să cânte din *torogotă*, instrument de abia construit de V. J. Schunda, în colaborare cu muzicologul G. Kaldy, în dorința de a reconstitui și perfecționa bătrâna surlă a curuților. I-a plăcut glasul ei și l-a găsit pe potriva cântărilor bănățene. A adus-o în Banat unde, cum se știe, a dobândit repede o foarte mare popularitate. Cântă din noul instrument la Caransebeș, Orșova și Reșița și în mai multe sate bănățene, pe la nunți, rugi (serbări de hram) și alte petreceri. Cu mintea lui iscoditoare învață mereu, îmbogățindu-și fără contenire repertoriul.

> „Izbucnește războiul - continuă el. Luță, nedespărțit de *taragoată*, povestește cum, într-o zi, undeva nu departe de Trieste, pe frontul italian, se trezește cântând în timpul unui duel de focuri de armă și mitraliere. Ca prin farmec se face liniște și, cântând, se ridică deasupra tranșeelor. Cântă *La paloma*, apoi un joc bănățean, dar îl înecă emoția: *Începând să plâng cu suspine*, *n-am mai putut!* - Aplauzele și ovațiile, pornite din amândouă părțile, nu mai contenesc, dar artistul nostru nu mai are putere să continuie”[2].

[1] Recenzia discului nr. I – 760/ 66 (EPD-1202).
[2] *Ibidem*.

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)

Cu câțiva ani înainte, Ion Pătășanu Berdac publica volumul întitulat *Luță Ioviță - Barbu Lăutaru Banatului. Fragmante dintr-o viață de sbucium și cânt.* În *Cuvântul introductiv* autorul sublinia că „a scris aceste rânduri despre viața romanțată a artistului, care reprezintă pentru bănățeni ceea ce a fost Laie Chioru pentru Goga și Barbu Lăutaru pentru Alecsandri”[3].

Legat de episodul de pe frontul italian acesta consemna: „Pleacă la unitate. Îmbracă, nu fără un sentiment de scârbă, uniforma armatei ce aparține unui neam, ce nu are nimic comun cu sufletul său. Trebuie!... trebuie!... ce groaznic este acest cuvânt *trebuie* ca să te numeri în rândurile acestei armate ce știi că-ți este vrăjmașa propriului tău neam și când totul din tine refuză ascultarea.

De aci, după o instrucție incomplectă, este trimis pe frontul din Rusia. Stă acolo 6 luni. Unitatea din care făcea parte, pierzându-și o bună parte din efectiv, se retrage pentru refacere într-un orășel din Slovacia.

Pe o coastă a Icinului era încartiruit Regimentul 43 Infanterie compus numai din români.

Seara când umbra nopții începea să se așeze peste oraș, Luță Ioviță, cu clarinetul, aducea din depărtări dorite, atmosfera locurilor dragi, făcând între Icin și satul bănățean, prin gând, și cântec o legătură.

Luță cânta, seară de seară, pentru dorurile lui și acelor ce stăteau cu frunțile copleșite de dorul familiei și al brazdelor din holda bănățeană. Cântul nostalgic, a lui Luță Ioviță atrăgea, în toate serile, locuitorii orășelului ce-l ascultau parcă vrăjiți. Uitând de toți, stăpânit numai de gândurile lui, doinitorul, nu vedea nimic din ceiace realitatea i-a impus să suporte.

Refăcut, Regimentul este trimis să facă parte din corpurile de armată ce luptau în Italia.

Undeva aproape de Triest, Regimentul 43 Infanterie, este pus în *fața inamicului* fraților lor italieni să lupte. Desigur că entuziasmul era inexistent. Își făceau doar o datorie care nu răspundea năzuințelor latinilor din *Dacia Traiană.*

Comandantul Companiei, căpitanul lor Pop, român bănățean, simțea spiritul de contrarietate, conform cu propria lui simțire, de care era animată Compania comandată de el.

Voia comandantul, să facă cunoscut italienilor că nu luptă cu vrăjmași, ci, cu frații lor din ținuturile cucerite de Traian.

---

[3] Ion Pătășanu - Berdac, *Luță Ioviță - Barbu Lăutaru Banatului. Fragmente dintr-o viață de sbucium și cânt,* Editura Poporul Român, 1944, p. 4.

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)

Neputând însă, să comunice cu *inamicul*, într-o zi cere lui Luță să se ridice deasupra tranșeelor și să cânte.

Luță se execută. În ploaia de gloanțe și schije de obuz, cu torogoata (clarinetul) soldatul Ioviță execută ordinul.

Steagul alb al unui armistițiu temporar este înlocuit cu muzica. La *Paloma* se desprinde din clarinetul lui Luță. Focurile mitralierelor și carabinelor înceată în ambele tabere. În locul bubuiturilor melodia stăpânește frontul”[4].

> „Am cântat *La Paloma*, la început - povestește Luță - și nici un inamic nu mai pușca. Eram deasupra tranșeelor așa că oricare mă putea ochi, dar n-au făcut-o.
> Mă ascultau italienii ca și camarazii mei din companie. Am închis ochii, ca să nu văd unde sunt. Îmi adusesem în minte imaginea unui sat bănățean și voiam să cred că nu cânt pe câmpul plin cu răniți și morți, ci la horă în sat.
> Am schimbat *La Paloma* cu o horă, apoi cu sârbă, doine, dar începând să plâng cu suspine n-am mai putut continua.
> Din tranșeele inamice aplauzele mă chemau să continui.
> Bravissimo Seniore se repeta, dar eu n-am mai putut. Eram istovit. O jale amară îmi înecase sufletul. N-am putut asculta nici ordinul domnului căpitan, nici îndemnurile camarazilor, dar nici chemările italienilor.
> Cu toate că trecuse aproape o ora, de când nu mai cântam, lupta nu reîncepuse. Un moment am crezut că se făcuse pace.
> Un ofițer ungur ne-a cerut să deschidem focul. Ne-am executat, dar gloanțele nu mai mergeau spre italieni, ci în vânt. Nici italienii nu mai aveau poftă de luptă. Căci și ei făceau la fel ca noi.
> Seară de seară cântam comandantului și camarazilor.
> Până ce într-o zi m-am îmbolnăvit și cu ambulanța am fost trimis la un spital militar din Viena”[5].

Cu ocazia ediției a XX-a a *Festivalului Concurs Național de interpretare Folclorică Luță Ioviță,* Ion Cojocariu, în calitate de director al Casei de cultură *George Suru* din Caransebeș, solicită lui Ștefan Isac să redacteze o lucrare referitoare la viața marelui lăutar bănățean care să fie înmânată tuturor concurenților prezenți la Caransebeș.

[4] *Idem, p.* 62.
[5] *Idem, p.* 26-27.

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)

În urma documentarii intreprinse, dar și însemnărilor consemnate de învățătorul Nicolae Mihailescu care l-a cunoscut personal pe Luță Ioviță, solistul de muzică populară Ștefan Isac a publicat în anul 2015 volumul tot cu titlul *Luță Ioviță Barbu Lăutaru al Banatului.*

Legat de prezența sa pe front și el însera:

> „Torogoata a fost singura mângâiere, atât a lui, cât mai ales a atâtor și atâtor *suflete* de cătane, care, ca și el, trăiau coșmarul unui război nedrept și cărora reușea să le aducă alinare. Capitanul Pop, mai mult *poruncind*, i-a cerut să urce pe creasta tranșeului și să cânte din torogoată că *poate s-or mai îndulci mitralierele.* El a ascultat ordinul, a urcat cu frică *decungu* (parapetul) și tremurând din picioare, a început să cânte la început mai timid, apoi tot mai îndrăsneț, melodia La paloma la auzul căreia talienii (așa-i numeau români) au încetat să mai tragă”[6].

Având în vedere faptul că s-au împlinit 100 de ani de la acest intereseant eveniment petrecut pe frontul italian, autorii acestui studiu au încercat să-l localizeze în spațiu și timp.

Este cunoscut faptul că deși țara sa făcea parte din *Tripla Alianță*, regele italian Victor Emanuel al-III-lea a comunicat, la 3 august 1914, împăratului german Wilhelm al-II-lea, că țara sa rămâne neutră, neputându-se aplica clauza *casus foederis*[7].

Începând cu lunile următoare, diplomația italiană a început tratative secrete atât cu reprezentanții *Triplei Înțelegeri,* cât și cu cei ai foștilor aliați, în care a făcut cunoscut că dacă ar fi răsplătită satisfăcător, ar fi dispusă să intre în luptă.

Cum nu ofereau nimic din teritoriile lor, puterile Antantei au fost foarte generoase cu recompensele. S-a ajuns astfel, ca la 26 aprilie 1915, prin tratatul semnat în Londra, Italia se obliga să intre în acțiune alături de noii aliați. Aceştia îi promisese că va primi sudul Tirolului, Trieste şi nordul Dalmației[8].

---

[6] Ștefan Isac, *Luță Ioviță Barbu Lăutaru al Banatului*, Editura Dalami, Caransebeș, 2015, p. 11.

Și unul din cei doi autori, prof. Nicolae Moacă își amintește că în anii copilăriei sale, petrecută în satul Rusca, consăteanul său Ianăș Pașan relata în calitate de martor ocular despre *lacrimile militarilor români* după ce ascultaseră doinele interpretate de Luță Ioviță.

[7] Mircea Popa, *Primul Război Mondial 1914-1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 201

[8] A. J. P. Taylor, *Monarhia Habsburgică 1809 - 1918, O istorie a Imperiului Austriac şi a Austro - Ungariei*, Editura Allfa, Bucureşti, 2000, p. 202

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)

În după masa zilei de 23 mai 1915, Giuseppe Avarna di Gualtieri, reprezentantul Italiei la Viena, a înaintat baronului Ştefan Burián, şeful diplomației austro-ungare, declarația de război a țării sale. Pentru Puterile Centrale se constituia astfel un nou teatru de operații militare, care se întindea pe o lungime de 640 de km de la frontiera cu Elveția până la Marea Adriatică.

În această situație, Marele Stat Major austro-ungar s-a văzut nevoit să dirijeze mai multe mari unități militare la frontiera cu noul rival.

Printre ele s-a numărat şi Corpul VII armată austro-ungar care îşi avea sediul în oraşul Timişoara. La începutul conflictului, unitățile sale, între care şi Regimentul 43 Infanterie Caransebeş, participaseră la luptele de pe frontul sârb, iar de la sfârşitul lunii august 1914 cea mai mare parte a lor fusese transferată pe cel rus. În mai 1915, ele primiseră ordinul de a se deplasa în Carinthia unde fuseseră echipate şi instruite pentru luptele din munți. La începutul lunii iulie, au intrat în dispozitivul de apărare a graniței cu Italia în zona platoului Doberdo unde se aştepta atacul principal al unităților militare italiene. Această zonă care cuprindea un teren carstic în suprafață de aproximativ 60 kp, era delimitată la nord de râul Vipacco, la vest de râul Isonzo, la sud de Marea Adriatică iar la est de valea Vallone [9].

Deşi Marele Stat Major austro-ungar a propus „strategia punctului slab" aliatul german a decis ca, provizoriu, împotriva noului adversar să fie dus un război pur defensiv.

Pe de alta parte, începând cu vara anului 1915, şeful Marelui Stat Major italian, generalul Luigi Cadorna a experimentat „loviturile directe", cu prețul a sute de mii de morți[10].

În prima campanie, armata italiană a declanşat patru mari ofensive pe râul Isonzo (23 iunie -7 iulie, 18 iulie - 3 august, 18 octombrie - 4 noiembrie, 10 noiembrie - 2 decembrie 1915), toate soldate cu rezultate modeste. În ansamblu, luptele de pe acest front au purtat amprenta războiului de poziție. Legat de ultima ofensivă italiană, Serviciul de presă al Preşedenției Consiliului de Miniştri din Budapesta făcea cunoscut că:

---

[9] Pintér Tamás, *A Szegedi-46 osok doberdói fája*, în *San Martino del Carso, il poeta e l'albero isolato, Memorie di pace di populi in gerra*, mostra 30/3 - 29/6 2013, p. 37 - 40. Studiul este tradus şi în limba italiană.
Câteva date interesante legate de participarea Regimentului de Infanterie 43 Caransebeș la luptele de pe frontul italian pot fi consultate în volumul semnat de Coriolan Buracu, *Din istoria Banatului Severin - Batalionul românesc 1768 - 1775, Regimentul grăniceresc româno-banatic nr. 1 1838- 1872, Regimentul de Infanterie nr. 43 1872-1918*, Editura autorului, Caransebeș, 1932, p. 60 – 66.

[10] Mircea Popa, *op. cit.*, p. 215.

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)

„Zona capului de pod Görz a fost intens bombardată de către artileria italiană. Lupte înverşunate au fost consemnate la Monte San Michele unde inamicul a pătruns în liniile austro-ungare. Celelalte atacuri italiene întreprinse în jurul localității Sân Martin au fost respinse cu pierderi grele pentru inamic. În Tirol inamicul a bombardat din nou oraşul şi gara Riva. La Zagora italienii au folosit bombe cu gaze vătămătoare”[11].

În anul următor, italienii au pregătit noi ofensive. Prima s-a derulat în intervalul 9-15 martie 1916. Privitore la acest atac italian, acelaşi serviciu de presă făcea cunoscut că: „Italienii în sectorul Rombou au folosit bombe cu gaz”[12].

De subliniat faptul că zona în care se consumaseră aceste evenimente tragice fusese vizitată de o delegație a comitatului Caraş-Severin. Potrivit relatărilor *Gazetei Oraviței*, la 2 iunie 1916, prim comitele Medve Zoltán, deputatul cercului Lugoj dr. Nicolici Daniel şi primarul Lugojului Ioan Băltescu sosiseră cu trenul pentru a se întâlni cu combatanții Reg. 43 Infanterie Caransebeş. După ce au vizitat linia frontului şi s-au întâlnit cu răniții din spitalul din Trieste, publicația mai sus menționată consemna că un soldat le comunicase:

> „De nenumărate ori am fost atacați din partea acestui duşman tiran, dar noi nu am părăsit poziția noastră de apărare, ci am stat neclintiți respingându-l cu toate ocaziunile, aşa că în decurs de un an de zile nu ne-a putut respinge nici măcar zece paşi, ba din contră noi am cucerit unele din pozițiile lui de apărare”[13].

În lunile următoare, italienii au pregătit noi ofensive (6-17 august, 14-17 septembrie, 10-12 octombrie, 31 octombrie-4 noiembrie). Cu prilejul celei de a 6 a bătălii de pe Isonzo din zilele de 6-17 august, italienii au reuşit să ocupe Gorizia. Acest succes i-a costat scump. La 13 august o notă telegrafică sosită pe adresa publicației periodice timişorene *Temesvári újság* făcea cunoscut că spitalele italiene fiind supraaglomerate s-a solicitat internarea celor răniți în spitalele de pe riviera franceză. După căderea Goriției numai la Milano sosiseră 55.000 de răniți.[14]

---

[11] Serviciul județean Timiş al Arhivelor Naționale, Colecția Muzeului Regional Banat, fond Primul Război Mondial, doc. 87 / 24 noiembrie 1915.
[12] *Idem*, doc. 263/9 martie 1916.
[13] *Foaia Oraviții*, III, nr. 104, din 9 /22 iunie 1916.
[14] Serviciul județean Timiş al Arhivelor Naționale, Colecția Muzeului Regional Banat, fond Primul Război Mondial, doc. 330/1916.

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)

Pe baza materialului documentar consultat, referitor la prezența Regimentului de Infanterie 43 Caransebeș pe frontul italian, autorii consideră că cele relatate mai sus s-au derulat pe platoul Doberdo, în sectorul în care erau dispuse subunitățile marii unități. Legat de dată, cel mai probabil episodul s-a consumat în intervalul iulie 1915 - august 1916, într-una din zilele dintre ofensivele armatei italiene consemnate mai sus.

Martor ocular la derularea luptelor pe acel sector al frontului, în calitate de combatant în Regimentul de Infanterie 46 Szeged, Coriolan Băran consemna faptul că: „În luna august 1916, cu ocazia ofensivei, italienii au cucerit orașul Goriția și înaintând la nord, au ajuns în spatele tranșeelor noastre inexpugnabile săpate adânc în piatră. Vechile poziții au trebuit să fie evacuate fără luptă”[15].

REZUMAT

Studiul semnat de cei doi autori, consemnează faptul că într-o zi, aflat pe frontul italian, în apropiere de orașul Trieste, cunoscutul lăutar bănățean, Luță Ioviță, a primit ordinul să iasă din tranșeu și să interpreteze la taragoată câteva cântece populare. Surprinși, adversarii italieni au încetat să mai tragă asupra pozițiilor armatei austro-ungare din zonă. Câteva ore pe acest segment al frontului s-a așternut liniștea.

În contextul în care s-au împlinit recent 100 de ani de la acel interesant episod, cei doi autori au încercat să-l localizeze în spațiu și timp.

SUMMARY

The study signed by the two authors, recorded that one day, out on the Italian battlefield, near the city Trieste, the known fiddler Luta Iovita , was ordered to leave the trench and interpret the taragoata few songs. Being surprised, the Italian opponents have ceased fire on Austro - Hungarian army in the area. This side of the battleground remained silent for a few hours.

In order to celebrate 100 years since this exciting episode, the two authors have tried to locate it in space and time.

[15] Coriolan Băran, *Reprivire asupra vieții - memorii*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2009, p. 121.

BDD-A32060 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:31 UTC)